

Kapitał społeczny sołtysów i sołtysek we współczesnych środowiskach wiejskich

Dr Ilona Matysiak

Seminarium Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN

08.04.2013 r.

AKADEMIA
PEDAGOGIKI
SPECJALNEJ
im. Marii Grzegorzewskiej
02-353 Warszawa, ul. Szczęśliwicka 40, tel. (48 22) 589 36 00

The Maria Grzegorzewska
ACADEMY
OF SPECIAL
EDUCATION

Struktura referatu

- Funkcja sołtysa we współczesnych środowiskach wiejskich.
- Kobiety wśród sołtysów: proces „demaskulinizacji”.
- Kapitał społeczny sołtysów i sołtysek: hipotezy i metodologia.
- Kapitał społeczny sołtysów i sołtysek: wyniki badania.

Tradycje funkcji sołtysa

- Średniowieczne lokacje wsi na prawie niemieckim (przełom XII i XIII w.). Niemieckie słowo *Schulteiss* (łac. *scultetus*) oznaczające „sędziego wiejskiego”.
- W czasie zaborów funkcja sołtysa przetrwała z różnym zakresem uprawnień, zależnym od przepisów w poszczególnych zaborach.
- II RP: wiejski samorząd gromadzki z sołtysem (organem wykonawczym) jako przedłużenie i uzupełnienie samorządu gminnego (ustawa scaleniowa z 1933 r.).
- W okresie PRL funkcja sołtysa zachowała ciągłość istnienia. Zadania samorządowe, z zakresu administracji państwowej oraz organizacyjno-społeczne.

Funkcja sołtysa dzisiaj

16 województw

314 powiatów ziemskich i 65 powiatów grodzkich –
miast na prawach powiatu

2479 gmin: 306 miejskich, 1571 wiejskich
oraz 602 miejsko-wiejskich

40540 sołectw – jednostek pomocniczych gmin

Funkcja sołtysa dzisiaj

- Ramy funkcjonowania samorządu wiejskiego wyznaczają przepisy nadrzędnych aktów prawnych, tj. ustawy o samorządzie gminnym i funduszu sołeckim, a także akty prawa miejscowego (głównie statuty sołectw i gmin).
- Sołtys stanowi organ wykonawczy sołectwa jako jednostki pomocniczej gminy.
- Funkcja ta obejmuje szeroki wachlarz ról: od sołtysów ograniczających się do inkasa podatków lokalnych do liderów i lidererek mobilizujących mieszkańców do wspólnych działań.
- „Instytucjonalna słabość” funkcji sołtysa, niewielkie środki na działania, „ułomna” osobowość prawna sołectwa, kwestie własności.

Kobiety wśród sołtysów

Kobiety wśród sołtysów

- W ujęciu historycznym, zaangażowanie w instytucje samorządu wiejskiego stanowiło domenę mężczyzn.
- Reprezentowanie interesów rodziny i gospodarstwa w lokalnym życiu publicznym było tradycyjną rolą mężczyzny.
- Pomimo uzyskania praw wyborczych w 1918 roku, aktywność kobiet w samorządzie wiejskim bądź gminnym należała do rzadkości zarówno w dwudziestoleciu międzywojennym jak i w pierwszych dekadach po wojnie.

Kobiety wśród sołtysów

- *W 1951 r. na zebraniu wiejskim zostałam większością głosów wybrana sołtysem. (...) W sąsiednich wioskach wszędzie się z naszych ludzi śmiali, bo gdzież to sołtys w spódnicy, ale ja sobie nic z tego nie robiłam. Potem na różnych zebraniach często musiałam wstawać, bo zebrani chcieli widzieć, jaki to ten, a raczej ta sołtys (Jakubczak 1976: 215).*
- *Nie wszystkim mężczyznom we wsi podobało się, że kobieta jest sołtysem. Nieraz na zebrania wiejskie przychodzili podpici, przynosili wódkę i chcieli mnie częstować, ale ja nigdy z pijanymi ludźmi nie miałam nic do gadania. (...) Oni za wszelką cenę chcieli rządzić, a ja żebym za wszystko odpowiadała (tamże: 216).*

Kobiety wśród sołtysów

Tabela 1. Udział kobiet wśród ogółu sołtysów, lata 1958, 1967, 2009, 2010 i 2011.

Rok	Udział kobiet wśród ogółu sołtysów		
	<i>Liczba sołtysów ogółem</i>	<i>Liczba sołtysek ogółem</i>	<i>Udział kobiet wśród sołtysów</i>
1958	40 589	317	0,8
1967	39 822	1 099	2,8
2009	40 254	12 144	30,2
2010	40 268	12 359	30,7
2011	40 389	14 009	34,7

Źródło: obliczenia własne, GUS (1968), *Sołectwa i sołtysi*, Seria Statystyka Regionalna nr 15, Warszawa: GUS, str. 57; Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Regionalnych*: www.stat.gov.pl.

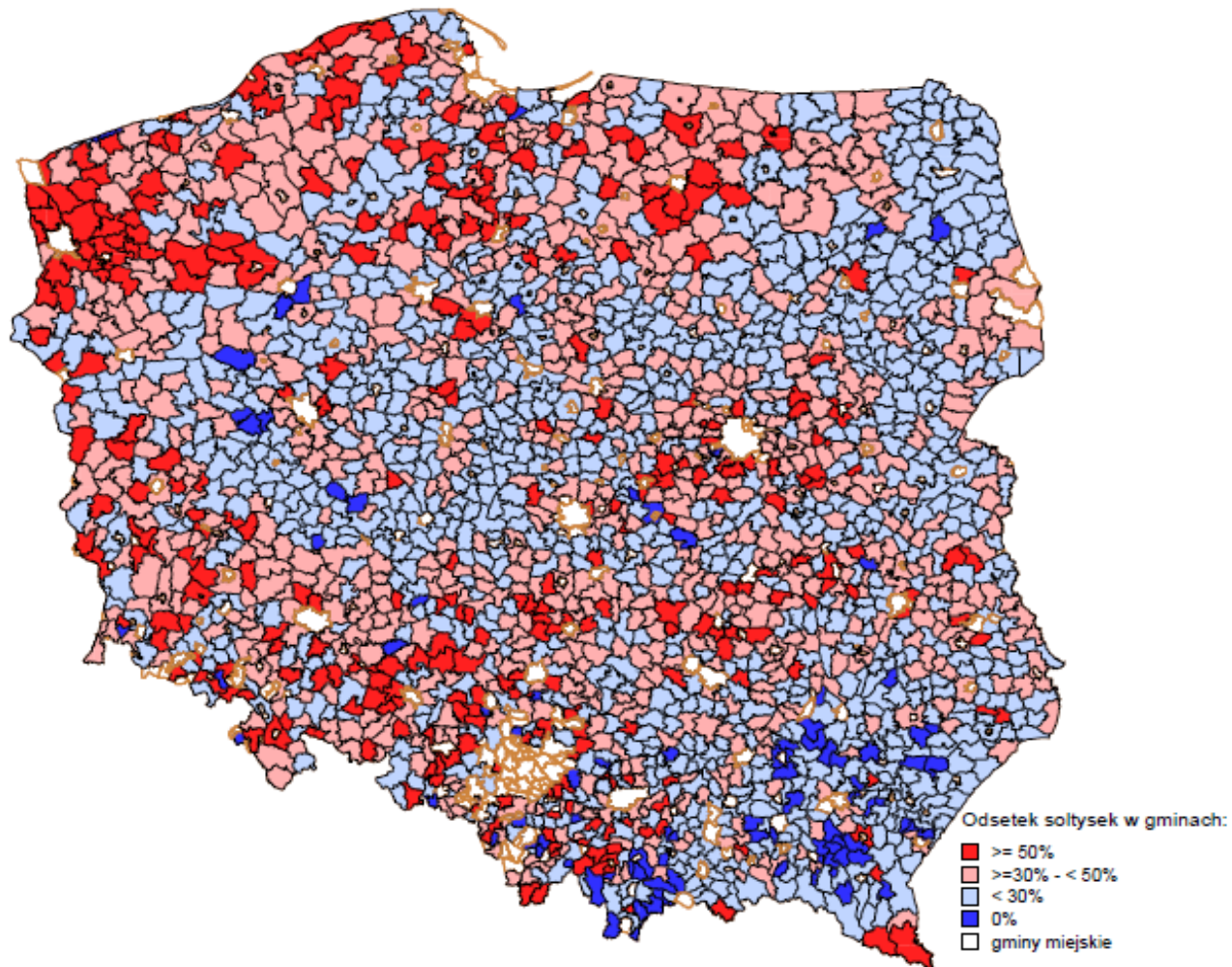
Kobiety wśród sołtysów

Województwo	Rok 2009			Rok 2011		
	Liczba sołtysów ogółem	Liczba kobiet sołtysów	Odsetek kobiet wśród sołtysów	Liczba sołtysów ogółem	Liczba kobiet sołtysów	Odsetek kobiet wśród sołtysów
Polska	40 254	12 144	30,2	40 340	13 988	34,7
Łódzkie	3 484	1 090	31,3	3 482	1 235	35,5
Mazowieckie	7 286	2 302	31,6	7 289	2 625	36,0
Małopolskie	1 920	517	26,9	1 917	579	30,2
Śląskie	1 038	349	33,6	1 035	374	36,1
Lubelskie	3 694	1 012	27,4	3 692	1 236	33,5
Podkarpackie	1 551	269	17,3	1 546	305	19,7
Podlaskie	3 220	645	20,0	3 236	776	24,0
Świętokrzyskie	2 124	668	31,5	2 120	794	37,5
Lubuskie	1 018	374	36,7	1 021	423	41,4
Wielkopolskie	3 837	912	23,8	3 849	1 141	29,6
Zachodniopom.	1 678	706	42,1	1 687	789	46,8
Dolnośląskie	2 296	868	37,8	2 301	970	42,2
Opolskie	1 029	391	38,0	1 028	418	40,7
Kujawsko-pom.	2 250	670	29,8	2 270	798	35,2
Pomorskie	1 580	566	35,8	1 603	621	38,7
Warmińsko-maz.	2 249	805	35,8	2 264	904	39,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.

Kobiety wśród sołtysów

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla roku 2009.

Kobiety wśród sołtysów

- Wśród czynników warunkujących częstsze obejmowanie funkcji sołtysa przez kobiety można wskazać spadek prestiżu i znaczenia funkcji sołtysa.
- Wzrost kompetencji społecznych i kulturowych kobiet wiejskich, które często są obecnie lepiej wykształcone niż mężczyźni.
- Zmieniające się role społeczne kobiet i mężczyzn w polskim społeczeństwie.
- Zróżnicowanie stopnia zasiedziałości mieszkańców w społecznościach lokalnych: społeczności postmigracyjne jako bardziej otwarte na społeczne innowacje.
- Przestrzenne zróżnicowanie typów kapitału społecznego.

Kapitał społeczny sołtysów i sołtysek

Kapitał społeczny

- Wprowadza ważne jakości do analizy problemów społecznych, m.in. nacisk na rolę tradycji historycznych w rozwoju społeczno-gospodarczym, koncentrację na mechanizmach powiązań pomiędzy zachowaniami jednostkowymi i zjawiskami na poziomie zbiorowości (Bartkowski 2007).
- Dwa wymiary kapitału społecznego - zasób będący w dyspozycji jednostek i jednocześnie dobro publiczne na poziomie grup bądź społeczności.

Kapitał społeczny

- Kapitał społeczny jako zasób dostępny jednostkom w wyniku ich przynależności do grupy oraz zajmowanej pozycji społecznej:
Kapitał społeczny stanowi całość aktualnych i potencjalnych zasobów, związanych z posiadaniem trwałej sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych relacji opartych na wzajemnej znajomości i uznaniu – lub, inaczej mówiąc, uczestnictwem w grupie (Bourdieu 1986: 51).
- Kapitał społeczny jako zasoby osadzone w sieciach społecznych, *dostępne aktorom i wykorzystywane przez nich w działaniu za pośrednictwem społecznych relacji w ramach tych sieci (Lin 2001: 25).*
- „Pożyczanie”, „dziedziczenie” lub „przechwytywanie” zasobów w postaci np. władzy, reputacji, prestiżu społecznego, bogactwa (Lin 2008, Burt 1992).

Problem badawczy i hipotezy

- Zasoby kapitału społecznego sołtysów i sołtysek oraz ich zróżnicowanie ze względu na płeć kulturową.
- „Źródła” kapitału społecznego sołtysów i sołtysek:
  - kobiety częściej budują swoje zasoby kapitału społecznego w sieciach „słabszych”, tj. w mniejszym stopniu związanych z prestiżem społecznym czy władzą niż sieci męskie (Lin 2011);
  - znaczenie w doświadczeniach sołtysek „dodatkowych” mechanizmów, takich jak bezpośrednie „dziedziczenie” funkcji czy „pożyczanie” zasobów kapitału społecznego od innej osoby (Burt 1998).
- Różnice w strukturze sieci społecznych sołtysów i sołtysek.
- Sołtysi skuteczniej niż sołtyski „wzmacniają” swój kapitał społeczny.

Metodologia badania

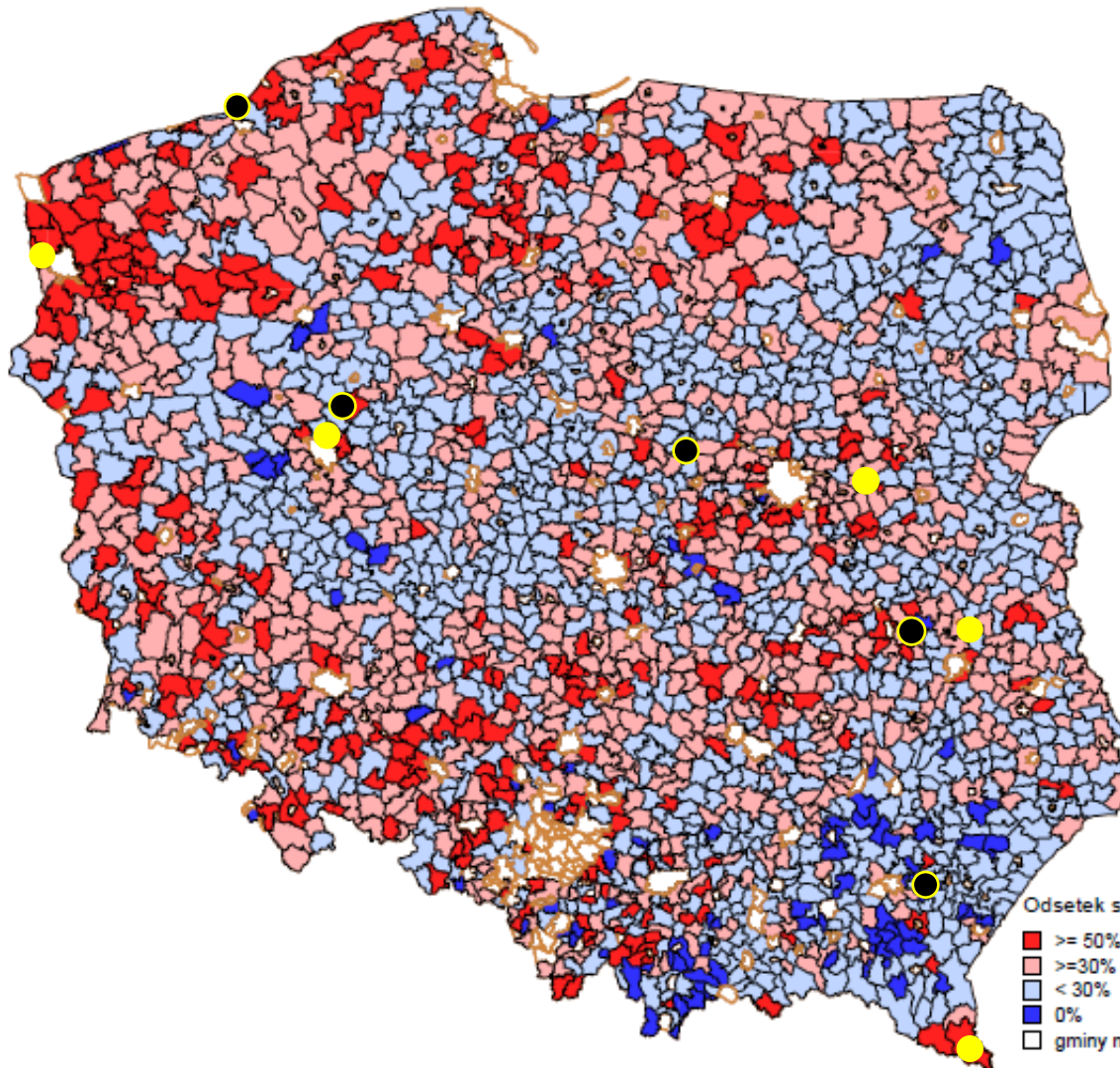

- Doświadczenia sołtysów i sołtysek w wybranych kontekstach lokalnych.
- Celowy wybór 10 gmin (po 2 w 5 województwach, położonych w różnych regionach historycznych).
- Pary gmin: gmina „sfeminizowana” i „zmaskulinizowana”:
  - „Feminizacja” – udział kobiet wśród sołtysów i radnych zbliżony do 50%.
  - „Maskulinizacja” – udział kobiet wśród sołtysów i radnych zbliżony do 30% lub niższy.
- Indywidualne wywiady pogłębione (2008-2010):
  - 51 wywiadów z sołtysami (23 mężczyzn i 28 kobiet);
  - 57 wywiadów z innymi aktorami lokalnymi (przedstawiciele władz lokalnych, instytucji, organizacji).

Badanie

Gminy:

woj. Zachodniopomorskie

Dobra Szczecińska

Mielno

woj. Wielkopolskie

Murowana Goślina

Czerwonak

woj. Mazowieckie

Kałuszyn

Wyszogród

woj. Lubelskie

Serniki

Ryki

woj. Podkarpackie

Lutowiska

Łańcut

Odsetek sołtysek w gminach:

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS dla roku 2009.

Charakterystyka badanych

- Wśród respondentów i respondentek znalazło się najwięcej osób pełniących funkcję sołtysa przez jedną lub dwie, bądź ewentualnie trzy kadencje.
- Średnia wieku badanych sołtyszek wynosiła 49 lat, podczas gdy sołtysi okazali się przeciętnie nieco starsi (średnia wieku 51 lat). Zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn pojawiły się osoby młodsze, tj. w przedziale wiekowym 30-40 lat oraz starsze, tj. powyżej 60 lat.

Wykształcenie	Liczba osób pełniących funkcję sołtysa (N=51)	
	Kobiety (N=28)	Mężczyźni (N=23)
Stopień doktora	-	1
Wyższe	2	4
Średnie ogólne	3	-
Średnie zawodowe (technikum)	16	7
Zasadnicze zawodowe	5	6
Podstawowe	-	2
Inne	-	-
Brak danych	2	3

Charakterystyka badanych

- Większość badanych posiadała przeszłe doświadczenia pracy zarobkowej poza rolnictwem (zazwyczaj w charakterze pracowników najemnych).

Aktualny status na rynku pracy	Liczba osób pełniących funkcję sołtysa (N=51)	
	Kobiety (N=28)	Mężczyźni (N=23)
Praca w gospodarstwie rolnym, warzywniczym i/lub hodowla	6	4
Praca najemna poza rolnictwem	5	3
Działalność gospodarcza poza rolnictwem	3	2
Emerytura	9	6
Renta	2	4
Nie pracuje	3	1
Brak danych	-	3

„Źródła” kapitału społecznego

- Zaangażowanie społeczne okazało się najczęściej wskazywanym źródłem kapitału społecznego badanych sołtysów (13) i sołtysek (14).
- Stosunkowo najczęściej doświadczeniami społecznymi w ramach lokalnych struktur charakteryzowali się badani z gminy Łańcut, w nieco mniejszym stopniu w obydwu gminach w Wielkopolsce i na Lubelszczyźnie, a najrzadziej na Mazowszu i w województwie Zachodniopomorskim.
- Segregacja typów aktywności badanych ze względu na płeć kulturową.

„Źródła” kapitału społecznego

Typy doświadczeń	Sołtyski (N=28)
<i>Koła Gospodyń Wiejskich</i>	6
<i>Komitety rodzicielskie, rady rodziców, itp.</i>	5
<i>Aktywność nieformalna</i>	5
<i>Organizacje młodzieżowe</i>	5
<i>Organizacje związane Kościołem</i>	2
<i>Udział w zebraniach</i>	2
<i>Ochotnicza Straż Pożarna</i>	2
<i>Związek zawodowy</i>	1
<i>Samorząd gminy (radna)</i>	1
<i>Organizacje sportowe</i>	1
<i>Kółko rolnicze</i>	1
<i>Samorząd wiejski (rada sołecka)</i>	1

Typy doświadczeń	Sołtysi (N=23)
<i>Ochotnicza Straż Pożarna</i>	4
<i>Samorząd wiejski (rada sołecka)</i>	3
<i>Organizacje sportowe</i>	3
<i>Aktywność nieformalna</i>	3
<i>Samorząd gminy (radny)</i>	2
<i>Komitet społeczny</i>	2
<i>Organizacje hobbystyczne</i>	1
<i>Związek zawodowy</i>	1
<i>Kółko rolnicze</i>	1
<i>Partia polityczna</i>	1
<i>Organizacje młodzieżowe</i>	1

* Część badanych wskazała na więcej niż jeden typ doświadczeń w aktywności społecznej przed objęciem funkcji sołtysa.

„Źródła” kapitału społecznego

- Doświadczenia zawodowe jako źródło kapitału społecznego były wskazywane przez tych respondentów i respondentki, którzy nie angażowali się społecznie przed objęciem funkcji sołtysa.
- Klika sołtysek uznało doświadczenie zawodowe za powód powierzenia im funkcji sołtysa przez mieszkańców:
*Może zaważyło to, że kiedyś pracowałam w urzędzie. [M.K.5_k.s];
ja mam największy kontakt z ludźmi ze względu na kupowanie mleka od tylu lat.
(...) Jednak ja mam dużą możliwość spotykania ludzi. [L.S.1_k.s]*
- Cennym zasobem są doświadczenia zawodowe wiążące się ze sprawowaniem lokalnych funkcji kierowniczych:
Wielu pracowników to byli ludzie, którzy pracowali w pegeerach, więc tych bezpośrednio znam, bo albo u mnie podlegali, albo w pionie mechanizacji albo jak pracowali w oborach, chlewniach, tak samo ich znałem. [W.Cz.1_m.s]

„Źródła” kapitału społecznego

- Nieco ponad połowa sołtysów i sołtysek (13 kobiet i 15 mężczyzn) wskazała na aktywność społeczną lub publiczną wśród członków swojej najbliższej rodziny.
- Częściej przypadki ojców – radnych w okresie PRL, sołtysów i członków rad sołeckich, zaangażowanych w kółka rolnicze, OSP, zespoły i teatry ludowe, przypadki dziadków lub wujków aktywnie działających w okresie międzywojennym lub wcześniej (radny, działacz ruchu ludowego, sołtys).
- Rzadziej aktywne matki lub teściowe: przede wszystkim zaangażowane w Koła Gospodyń Wiejskich, w pojedynczych przypadkach radne, bibliotekarki i sołtyski.
- Obejmowanie funkcji sołtysa ze względu na „dobrą opinię”, jaką cieszą się rodzice badanych w lokalnej społeczności (osoby młode!).

„Źródła” kapitału społecznego

- Kapitał społeczny może podlegać „kumulacji” oraz „dziedziczeniu” oraz na przestrzeni kolejnych pokoleń.
- Na sytuację „odziedziczenia” funkcji sołtysa wskazało siedmioro badanych - pięć kobiet oraz dwóch mężczyzn.
- W przypadku kobiet były to respondentki, które jednocześnie nie zadeklarowały żadnych wcześniejszych doświadczeń w aktywności społecznej.
- „Odziedziczyły” sprawowaną funkcję po członkach swojej najbliższej rodziny: ojcu (sołtyśki z gmin Murowana Goślina, 31 lat; Wyszogród, 25 lat; Kałuszyn, 33 lata w chwili obejmowania funkcji), mężu (sołtyśka z gminy Ryki, ok. 50 lat) lub teściu (jedna z sołtysek z gminy Czerwonak, 34 lata).

„Źródła” kapitału społecznego

- Prawie połowa respondentów i respondentek zadeklarowała, że nie pochodzi z miejscowości, w której pełni obecnie funkcję sołtysa. Osoba „z zewnątrz” nie posiada poparcia rodziny, krewnych czy sąsiadów i znajomych. Z drugiej strony, pochodzenie spoza danego środowiska lokalnego może świadczyć o neutralności.

Miejsce pochodzenia	Osoby pełniące funkcję sołtysa (N=51)	
	Kobiety (N=28)	Mężczyźni (N=23)
<i>„Swoje” sołectwo</i>	12	12
<i>Miejscowość w tej samej gminie</i>	2	4
<i>Miejscowość w tym samym regionie (powiat, województwo)</i>	8	3
<i>Inne województwo</i>	5	2
<i>Brak danych</i>	1	2

Zasoby kapitału społecznego

- 26 badanych sołtysów i sołtysek, w tym 11 kobiet i 15 mężczyzn, zadeklarowało przynależność do formalnych struktur współpracy lokalnej

Typ lokalnej organizacji	Osoby pełniące funkcję sołtysa (N=51)	
	Kobiety (N=28)	Mężczyźni (N=23)
<i>Ochotnicza Straż Pożarna</i>	1	6
<i>Koło Gospodyń Wiejskich</i>	2	1
<i>Stowarzyszenie na rzecz wsi</i>	5	3
<i>Inna organizacja pozarządowa</i>	3	2
<i>Rada parafialna i inne organizacje związane z Kościołem</i>	5	2
<i>Samorząd lokalny</i>	7	8
<i>Rada sołecka</i>	-	-
<i>Związek zawodowy</i>	-	-
<i>Partia polityczna</i>	1	4
<i>Komitet rodzicielski, rada rodziców, itp.</i>	-	1
<i>Kółka rolnicze</i>	-	1
<i>Organizacja hobbystyczna</i>	-	1
<i>Organizacja sportowa</i>	-	1
<i>Komitet społeczny</i>	-	1
<i>Inne</i>	-	2

* Część badanych wskazała na więcej niż jedną organizację.

Zasoby kapitału społecznego

Typ aktora współpracy	Osoby pełniące funkcję sołtysa (N=51)	
	Kobiety (N=28)	Mężczyźni (N=23)
Władze lokalne ponadgminne	2	2
Władze lokalne szczebla gminnego	23	18
Lokalne instytucje (świątlica, biblioteka, urząd, itp.)	7	4
Rada sołecka	10	7
Sołtysi, sołtysi z innych wsi	5	2
Tradycyjne organizacje społeczne (OSP, KGW, LZS)	8	8
Stowarzyszenia nowego typu	3	6
Szkoła, komitet rodzicielski, rodzice	6	3
Ksiądz, rada parafialna	3	5
Lokalni przedsiębiorcy	3	4
Partia polityczna	-	2
Członkowie rodziny	4	2
* Część badanych wskazała na więcej niż jedną organizację. Sąsiedzi, znajomi	7	4

Zasoby kapitału społecznego

- Mobilizacja tego typu zasobów we współpracy lokalnej często wynika z zaangażowania osoby pełniącej funkcję sołtysa w daną organizację:

Ja mam dużo ochotników, i mogę powiedzieć, zawsze mogę na nich liczyć - o każdej porze nocy, (...) po prostu aż do wyczerpania sił będą robić i pomagać, zawsze. [Z.D.5_m.s]

- Zjawisko zaangażowania tych samych osób w różnych strukturach lokalnych, a także obejmowanie przez te same grupy osób różnych stanowisk i funkcji publicznych, szczególnie związanych z samorządem lokalnym:

jak ja byłem przewodniczącym rady sołectkiej, to wójt był tutaj członkiem. (...) on wójtem, ja sołtysem - tak jesteśmy już 12 lat, ściśle współpracujemy. [P.Ł.9_m.s]

„Wzmacnianie” zasobów

- Wśród 51 sołtysów i sołtysek objętych badaniem, 26 z nich, w tym 12 kobiet, wskazało na objęcie dodatkowej funkcji i lub zaangażowanie w kolejne organizacje bądź inne lokalne struktury.

Typ działalności	Osoby pełniące funkcję sołtysa (N=26)	
	Kobiety (N=12)	Mężczyźni (N=14)
Funkcja radnego gminy	6	6
Zaangażowanie w organizacje nowego typu (stowarzyszenia, LGD)	5	4
Zaangażowanie w organizacje tradycyjne (KGW, OSP, klub sportowy, rada parafialna)	4	6
Partia polityczna	1	3
Inne (Izby rolnicze, samorząd powiatowy, kółka rolnicze, związek łowiecki)	1	3

*Część badanych wskazała na więcej niż jedną organizację.

Podsumowanie

- W badanych środowiskach kobiety częściej budowały swoje sieci kapitału społecznego w strukturach typowo „kobiecych”, podczas gdy mężczyźni – w „męskich” i jednocześnie częściej związanych z władzą.
  - „Dziedziczenie” funkcji (częściej w przypadku kobiet).
  - Rodzinny kapitał społeczny (osoby młode).
- Zidentyfikowane różnicowanie źródeł kapitału społecznego kobiet i mężczyzn obejmujących funkcję sołtysa znajduje częściowe przełożenie na strukturę typów aktorów lokalnych, z którymi współpracują sołtysi i sołtyski.
- Kobiety skutecznie rozszerzają swoje sieci kapitału społecznego o istotnych w środowisku lokalnym aktorów współpracy.

Sołtyski a kapitał społeczny

- Konflikt w społeczności, skłócone grupy i „kliki”.
- Obecność sieci społecznych, w które są zaangażowane kobiety.
- Słabszy kapitał społeczny w postaci lokalnych organizacji i innych struktur (szczególnie „męskich”).

(...) kobiety praktycznie się nie spotykają. Chyba że w szkole. (...) tam jedynie, bo na zebranie to zazwyczaj mamusie. Mężczyźni to wiadomo, (...) zebranie strażackie - lecą, zebranie wiejskie - lecą zazwyczaj mężczyźni, no i ten PSL. [M.W.8_k.r]

Kobiet nie widać. Trenerzy, sami mężczyźni są w szkole, co idzie o młodzież. Oni już się pokazują z tej strony. Jak startuje na radnego, to wiadomo ta młodzież, „tata idź na tego pana głosować bo to dobry trener”, i tak dalej. A jak ktoś nie ma poparcia, no to bez szans akurat jest w wyborach. [Z.M.11_k.s]

Bibliografia

- Bartkowski J. (2007), *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, w: M. Herbst (red.), *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych UW, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
- Bourdieu P. (1986), *The Forms of Capital*, w: E. Richardson (red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Greenwood Press.
- Burt R. (1992), *Structural Holes: The Social Structure of Competition*, Cambridge, MA and London, England: Harvard University Press, za: E. Ostrom, T. K. Ahn (2010) (red.), *Foundations of Social Capital*, Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing Ltd.
- Burt R. (1998), *The Gender of Social Capital*, “Rationality and Society”, February Vol. 10, No. 1, SAGE Journals, str. 5-46.
- Jakubczak F. (1976) (red.), *Być w środku życia*, Warszawa: Wydawnictwo „Książka i Wiedza”, wspomnienia kobiet wiejskich, t. 3.
- Lin N. (2001), *Social Capital. A Theory of Social Structure and Action*, New York: Cambridge University Press.
- Lin N. (2008), *A network theory of social capital*, D. Castiglione, J. W. van Deth, G. Wolleb (red.), *The Handbook of Social Capital*, Oxford, New York: Oxford University Press.
- Lin N. (2011), *Inequality in social capital*, w: N. Lin (red.), *Social Capital. Critical Concepts in the Social Sciences*, Vol. II “Socioeconomic and Education Attainment and Inequality”, London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Ostrowski L. (1995), *Rada sołecka w systemie samorządu terytorialnego*, Warszawa: Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy, No. 371.
- Podwiński S., Typiak P. (1936), *Przewodnik-kalendarz dla sołtysów i radnych gromadzkich na rok 1936*, Warszawa: Związek Zawodowy Pracowników Samorządu Terytorialnego.

Dziękuję za uwagę!

ilona.matysiak@uw.edu.pl

imatysiak@aps.edu.pl